(№. 43)

GAZETA LITERACKA.

23 Października 1821.

Gazeta Literacka wychodzi raz na tydzień we Wtorek, w Numerach przynaymniéy z iednego arkusza złożonych. Cena prenumeraty półroczněy bez poczty zł: pol: 16, z pocztą zł: pol: 18. W Warszawie można kwartalnie prenumerować w Księgarni N. Glücksberga.

LITERATURA NARODOWA.

Zasady do ocenienia dóbr ziemskich przez *Józefa Marciszewskiego* w Warszawie u XX Missyonarzów wroku 1820 wydane po Zł. 5. oprawne, na przednim papierze:

Lubo wszystkie nauki między sobą maią scisły związek, nauka atoli rolnictwa i ekonomiki nayobszernieyszéy wymaga wiadomości; będąc zasadą społeczeństwa i iedyném zródłem mocy i zbogacenia narodów. W tém względzie dzieło obeymuiące zasady do ocenienia dóbr ziemskich *Józefa Marciszewskiego* iako z samego przedmiotu ważne, wymaga w rozbiorze pilnego zastanowienia się, nie dla tego, żeby się w niém zamykało coś dogadzaiącego ciekawości, ale raczéy iż w niém są myśli, które doyrzale rozważane, mogą naprowadzić czytelnika do użytecznych dla rzeczy publiczněy wniosków i wypadków.

W ogólności mówiąc, iedynie z tego celuie, że iest ułożone w sposobie zwięzłym, iasnym, i zawiéra w sobie to, co zagraniczni pisarze w obszernych tomach razem nie obięli, tak dalece z przekonaniem twierdzić można, iż lubo nie wiele liczy stronnic, iednak co do ważności przedmiotu, wszystko mieści w sobie: następnie dzieło wspomnione uważane bydź może za nader użyteczne, bo przez rozbiór każdego z osobna szczegółu, zwraca uwagę tak myślącemu iako i poczynaiącemu, na czém zależy zapewnienie trwałości dochodu i sprawdzenie matematyczněy pewności użytków, a tém samém usuwa wszelkie nieporozumienia, które częstokroć główną staią się sprężyną licznych podstępstw, co każdy z tym przedmiotem bliżéy obeznany przyzna, kiedy rozważy, ileż to z niedokładnego opisu istotnego stanu dóbr, niewynika kosztownych sporów.

Pod względem naukowém, choć pokrótce zebrane, dokładnie iednak wyiaśnia całe postępowanie gospodarstwa rolnego i lesnego.

Przy wykładaniu w wstępie dzieła spostrzegamy: że reprodukcya ziemio-płodów, w wynaydywaniu rzeczywistych intrat, iest naysprawiedliwszym stanowicielem dóbr wartości, gdyby dokładnie wykazaną bydź mogła, iaki w każdym roku był tryb gospodarowania, wskazuiąc konieczną potrzebę utrzymywania reiestrów, z wszelką precyzią, dokładnością i porządkiem, zwłaszcza że dokładne Reiestra, bez wszelkiego mozołu i nudnego dochodzenia rzeczy, nietylko wykazuią całą pracowitość i zdolność administruiącego, ale zarazem przez wykazanie uchybień, ułatwiaią wydoskonalenie. (a)

W samym dziele ułożonych zasad, wykazuie światły nasz Autor paragrafami całe postępowanie,

(a) Réiestra te ekonomiczne przez autora tegoż samego, co i zasady o których mowa, wydane dla wygody publiczněy ieszcze w roku 1808. w Drukarni XX Missyonarzy, upowszechnione bydź mogą, z rzeczywistą korzyścią, których użyteczność i ważność, dokładnie szanowny Recenzent w Gazecie wieyskiéy w roku 1818 pod N. 35 i 36 wystawił.

iakie przy ocenieniu dòbr zachowane bydź ma. A że w każdych dobrach, iednėm z głównych iest artykułem, ludność i tychże służebność, przeto w §. 5tym opisuie, iak za iednym rzutem oka, przez ułożeni e tabelli powinności danin (præstacyiną zwanéy) o słuszności i mieyscowéy potrzebie, przekonać się można, dzieląc takową tabellę na ośm rubryk, iako to: na numer bieżący, na nazwisko mieszkańców, na ilość dusz, z wyszczególnieniem płci, dzieci dorosłych i ieszcze do roboty nie zdatnych, czeladzi męzkiéy i żeńskiéy, na dobytek w gatunkach, iaki każdy z osobna posiada, ile ma gruntu, ile robocizny odrabia i iaki czynsz opłaca, bądź w gotowiznie lub w naturaliach, a to dla wykazania, czy w iakiéy służebności który z włościan nie iest przeciążonym, w końcu dla zapobieżenia wszelkiego nadużycia wyraża, w iakim sposobie, takowa służebność odbywaną bydź powinna. Takowy opis, nietylko wystawia iasny obraz obecnego stanu, z którego przekonywać się można, o możności utrzymywania, ale nadto służyć może do nayrzetelnieyszego spisania kraiowéy statystyki.

W §. 11tym stosownie do powszechnie wprowadzonego i dotąd utrzymuiącego się troy-polnego gospodarstwa, słusznie $\frac{1}{3}$ część całéy massy pola na ugór przeznacza, ponieważ peryodyczne odłogowanie ziemi, obdarza tę ziemię w większą dzielność w odradzaniu i trwalsze w plonie czyni korzyści, iak gospodarstwo przemienne, które wymaga mozolnych doświadczeń i tylko iest przyczyną niedostatku gruntu, który posiadaczów ziemi, w téy części ekonomiki cwiczyć się przymusza; nienagania iednak bynaymniéy przemiennego gospodarstwa, ile ze wszechmiar ważną gałęź ekonomiki, którą wszędzie w stosunku rozległości gruntów z korzyścią użyć można, ale tylko przekonywa, iż do ocenienia dóbr, w zasadach mieścić się niemoże.

W ciągu dzieła okazuie iak mylne iest twierdzenie, ażeby dochód z propinacyi, czyli fabrykacyi piwa i wódki, polegał na niewstrzemięźliwości ludu, która gdy poskromioną zostanie, zniknie iuż dochód i do podnoszenia ceny dóbr nie dopomoże, dowodzi owszem, iż fabrykacy a iwa i wódki, przy naywiększéy wstrzemięźliwości ludu, kiedy należycie administrowaną będzie, znaczne zawsze zdziała korzyści, które nie na samym tylko wyszynku zawisły; przeto autor i tę rubrykę intrat w zasadach tych umieścił, wyiaśniaiąc przez rozbiór, iak takowy dochód wyrachować należy, a tém sposobem żadnego artykułu bez dokładnego obiaśnienia niepominął.

Nikt zapewnie z znawców niezaprzeczy, ile potrzeba mieć zdatności, do należytego oszacowania lasów, w ułożonych więc paragrafach podaie praktyczne i przekonywaiące sposoby, iakich, należyte oszacowanie wymaga.

Dla tym dokładnieyszego wyobrażenia rzeczy w § 27. wyiaśnia naczém dochód z lasów zawisł w § 28 i 29. wskazuie iakim sposobem rzetelną wiadomość osiągnąć można, w § 30. opisuie iak tabelle stanu drzewa ułożyć należy, gdyż to co mappy w politycznych przedmiotach działaią to tabelle w rachunkowości zastępuią, w §. 31 rozbiera całą istotę drzew w kraiu znaiomych i tychże użycie, a w następnych przekonywa o słuszności należytego postępowania.

W końcu dla łatwieyszego zastosowania i obięcia rzeczy, dołączył autor wzory spisania nayważnieyszych protokułów, przy oszacowaniu dóbr nader użytecznych, iako to: Protokół obiaśniaiący, który wyobraża cały stan dóbr ocenić się maiących, tak w względzie ieograficznym iako i politycznym oraz zagospodarowania.

Protokół szczególnego opisania granic, z wszelką precyzyą, iest również ważną skazówką, usposobienia się w przedmiotach granicznych.

Protokół dochodzenia użytków folwarcznych, w którym zarazem przez ułożone pytania, wskazuie sposoby dokładnéy administracyi.

W całym rozkładzie dzieła Zasad przez *Jozefa Marciszewskieeo* w krótkości zebranych, po strzegać można encyklopedyą nauki ekonomicznéy systematycznie, zwięźle i dokładnie napisanéy, co też Towarzystwo Królewskie Przyiacioł Nauk stwierdziło, a ś: p: cenzor tego dzieła iako swiatły i uczony literat, tudzież swiadomy dokładnie téy gałęzi ekonomicznych prawideł, uznawszy ważność dzieła wspomnionego, sprawiedliwie

pierwszym bydź w ięzyku Polskiém napisane miawał, bo w samey rzeczy, wyszłe dawniey dzieła w ięzyku Polskim, to iest o Ekonomice polityczney i o Reprodukcyi kraiówey, mogą bydź uważane, iako swiatłe zbiory teoryi, zasady zaś do ocenienia dóbr, o których mowa, iako na praktyce ugruntowane, słusznie pierwszemi nazwane bydź mogą. Szkoda iednak, że do wydania zastrzeżone na końcu wstępu tyle razy wspomnionego dzieła, sporządzone wzory, iako do znaiomości rzeczy i praktyczney wprawy nieodbicie potrzebne, uniknieniu kosztów, autorowi było na zawadzie. Zwracamy więc uwagę czytelników na kray własny, aby ci znaiąc dokładnie skarby i położenie onego, wartość tego dzieła poznali, którego cena, za iaką się sprzedaie, iest w względzie swey użyteczności, nader umiarkowaną.

B.

O. K.

LITERATURA ZAGRANICZNA.

Mowa Pana Dawys przy obięciu urzędu Prezydenta w Królewskim Towarzystwie w Londynie.

Mowa pana Dawys na wstępie przy obięciu urzędu Prezydenta miana dnia 7. Grudnia. r. z. zasługuie ze wszech miar na uwagę, i dla tego wyiątek z niey udzielamy czytelnikom naszym:

Nowy Prezydent zaczyna swóy głos nayprzód od podziękowania za położone w nim zaufanie, któremu przyrzeka wszelkiemi siłami godnie odpowiedzieć. Wymienia potym trudności, z któremi fizycy poprzedniczo w swych badaniach doswiadczeniem stwierdzonych walczyć musieli, i z powodu których Towarzystwo było zniewolone swóy gabinet fizyczny w narzędzia wszelkiego gatunku tak dostatecznie uposażyć. Szczęśliwym trafem zwinność i zręczność techniczna tak wielki uczyniła postęp pomiędzy sztukmistrzami i rzemieślnikami, że miłośnikom badań fizycznych łatwo będzie nabydź potrzebnych narzędzi i w samotności swego gabinetu czynić wszelkiego rodzaiu doświadczenia. Jednakże gdyby szczególnieyszym wypadkiem potrzeba wymagała iakiego wsparcia w tym względzie, Prezydent w imieniu tychże miłośników odwołuie się do wspaniałości Towarzystwa. Okoliczność ta iż od założenia tego celnego Towarzystwa, wiele innych obwodów połączyło się do tychże samych uczonych celów, daie mu powód do życzenia ciągłych i przyiemnych stosunków, pomiędzy temi wszystkiemi uczonemi wcieleniami, dla których wszystkie badania i odkrycia przez tranzakcye że tak powiem staią się powszechnym składem, z którego niezaniedbał wymienić, od czasu założenia Towarzystwa żadnego istotnego ubogacenia uczonego. Jednak w żaden sposób nie może w względzie ostatnich pewien rodzay powagi na resztę mieć wpływu.

Po ogólnych uwagach nad niezmierzonym obrębem Państwa naukowego, porównywa mówca fizyka z temi czcigodnemi mężami, którzy położyli swe zasługi w uczynieniu rodzaynemi i użytecznemi stepy i puste okolice. W miarę iak nie przedarte lasy upadaią pod ich pracowitą ręką, okazuie się w widoku niezmierzoność dzikiego krainu, i iak wędrownikowi po tym nowym swiecie potrzebna iest mappa, tak podobnie i fizykowi musi bydź przyiemny widok wiadomości iego, a Prezydent zakłada sobie wymienić szczególniey te części z nich, które z osobliwszym skutkiem mogą bydź zakładane. Czysta matematyka, która iest samym obięciem porównań rozumnych, niepowinna w prawdzie niczego dla siebie spodziewać się ze ziawiska ciał świata, leczza to wydziały fizyki i chemii którym te ziawiska aż dotąd obce były zaczynaią cieszyć się ich wsparciem.

Po odkryciu gwiazdy Grzegorza, (a) zdawało się bydź rzeczą niepodobną do prawdy: aby się znaydowały ieszcze iakie nieznaiome planety bliższe ziemi. Jednakowoż skutek okazał mylność mniemania, w które my wpadamy, z powodu iż stosuiemy granicę naszego rozumu do granic wielkiego istnienia Natury, przez odkrycia zaś ciał niebieskich które w wielkości przez poboczne planety bywaią przewyższane, lecz w swoich obiegach podlegaią niezmiennym ustawom, tak iak i inne celnieysze planety pomnożyła się zna-

---

(a) Tak nazywaią Anglicy odkrytego planetę (Urana) przez Herszela za panowania Króla Grzegorza.

cznie doskonałość w urządzeniu systematu słonecznego (b)

Ponieważ astronomii należy się pierwszenstwo pomiędzy wszystkiemi wykształconemi i naydawnieyszemi umieiętnościami, przeto oznacza Prezydent pomiędzy przedmiotami które w przyszłych dociekaniach mogą zwrócić uwagę uczonych, szczególniey urządzenie rozmaitych systematów gwiazdarskich a następnie i koniecznych odmian istotny stosunek komet z naszym systematem słonecznym, i nakoniec właściwy układ tych ziawisk nadpowietrznych (meteorów) które spadaią na ziemię w postaci deszczu kamiennego, albowiem te są iego własne słowa, w systemacie gdzie wszystko iest w iednozgodności (harmonii), nawet te szybko przemiiaiące ziawiska muszą bydź podległe niezmiennym ustawom i dążyć do zamierzonego kresu.

Już od dawnego czasu rozwiązane iest wielkie pytanie względem ogólney dążności (gravitation) i wpływu tey siły na kształt ziemi. Lecz przezorność sztuki mistrzowskiéy i wydoskonaloney mechaniki podała iednemu z członków tego towarzystwa (c) nowy srzodek do akuratnieyszego wymiaru działań ciężkości. Ta okoliczność podaie mówcy sposobność, aby z powodu okazanego życzenia przez królewską Akademią Umieiętności w Paryżu, te nowe sposoby w Anglii ustanowione były przy wielkiém tróykątowaniu a toby tym sposobem przez połączone działania, które w ogóle zasługuią na zupełną ufność, prawie ośmnastą część obwodu ziemi dokładnie oznaczyć, a przez to przyszłym Geometrom pomoc pozostawić, która włoży na wnuków nowy obowiązek wdzięczności dla oyców swoich.

Nowa wyprawa do bieguna północnego (d) zostaie z tèmi pytaniami tyczącemi się kształtu ziemi w nader ścisłym stosunku, i obiecuie naukom w tym względzie wiele ubogacenia, i dla tego mówca niesmiał zaniedbać oddać naywyższych pochwał tym wszystkim mężom, którzy utworzyli plan do tego przedsięwzięcia godnego narodu celuiącego w sztuce żeglarskiéy, i którzy go z taką nieustraszoną wytrwałością do skutku przyprowadzili.

Potém przechodzi Prezydent do tych nieskończenie ważnych ubogaceń, które założona od Huygensa, Newtona i Wollastona teorya światła przez Malusa (e) otrzymała. Pierwszego rzędu fizycy postępowali szczęśliwie na tey poprzedniczo utorowanéy drodze, i można powziąść niezawodną nadzieię, iż idąc nią ciągle dóydzie się do nowych odkryciów związków natury pomiędzy fizyką mechaniczną a chemią.

W ogólności teorya światła i ciepła dała obfite żniwo nowych odkryciów; a przystosowanie nauki o cieplíku do atomowéy Fizyki, otwiera chemii świetny zawód, w którym względzie Prezydent mianuie imiennie pewnę liczbę czynów, które istnienie iednakowo ważnéy ustawy dla całego rzędu tych wszystkich fenomenów wskazuią. Czyny te są: 1. Jednostayny ruch, podług podobieństwa do prawdy, promieni ciepła. 2. Również iednostayna rozciągłość płynów sprężystych przy iednakowéy wysokości temperatury. 3. Okoliczność, że ciśnienie albo rozszerzanie się gazów w chemicznych działaniach iest w pewnym prostym stosunku do ich pierwiastków zaymuiących obiętość ich. 4. Nakoniec druga okoliczność, że wewnętrzne pierwiastki ciał wszystkich zdaią się mieć równą ilość cieplíku w sobie.

Z ukontentowaniem wyznaie mowca iż godne podziwienia słupy Woltayskie rozlały więcéy światła po nayciemnieyszych częściach fizyki i chemii, aniżeli drobnowidz w historyi naturalnéy, lub teleskop w astronomii, a z tego powodu wzmiankuie o wcale nowym wynalazku elektryczno magnetycznym przez Professora Oersted w Kopenhadzé i o medalu, które towarzystwo temu uczonemu za to przyznało.

Przechodząc do chemii sprawiedliwą czyni Prezydent uwagę że samo tylko imienne wyłuszczenie tego co w tym oddziale nauk godne

(b) Pan Dawy rozumie 4. późniéy odkryte planety, to iest: Ceres, Juno: Palas, i Westa.

(c) Południk.

(d) Podiął ią Porucznik Parry.

(e) Wynalazca Paralizacyi światła.

iest dociekania, zapełni wiele całych posiedzeń towarzystwa.

Pomiędzy nayznakomitszemi tych niepoliczonych przedmiotów umieszcza własności i związki kwasów, metalizacyą alkaliów i stosunki iakie zachodzą pomiędzy mechanicznemi a chemicznemi działaniami Woltayskiego apparatu. Życzy towarzystwu szczęścia do tych szybkich postępów które uczyniła teorya z powodu oznaczonych stosunków w których związki wzaiemne ciał znayduią się, od czasu gdy ie Dalton po raz pierwszy w godnym sposobie przedstawił, i mniema się bydź usprawiedliwionym do przepowiedzenia, że ta teorya niegdyś obiaśni zmiany naypełnieysze taiemnic, podług miary, liczby i postaci które pomiędzy pierwiastkami ciał w świecie istnieią. Naypodobnieyszą iest rzeczą do prawdy że wydział krystalizacyi ciał nieuporządkowanych zostaie w pewnym stosunku nie tylko z tą teoryą, ale nawet z ustawami elektryczności biegunowey i biegunowém światłem. Wyznaiąc trudności względem zadowolniaiącego określenia krystalizacyi; połącza Dawy wprowadzenie dwóch okoliczności, które zdaią się przynaymniey analogii poddawać materyą, pierwszą: że *Erdphäroid* ma prawie postać, który przypuściwszy pierwiastkową płynność przyiąć ią musi: drugą zaś iż lawy, a więc materye, o których pierwiastku za pomocą ognia żadney wątpliwości niema, zamykaia w sobie w znacznéy ilości skrystalizowane ciała, które ciałom na powierzchni ziemi znayduiącym się zupełnie są podobne.

Potym zwraca mówca uwagę swoich słuchaczy, na godne podziwienia stopniowanie, które ziawiska natury, zacząwszy od ogromnych ciał toczących się po przestrzeni świata aż do niedostrzeżonych prawie odmian iakie krystalizacya sprawia, wystawiaią. Gdzie to działanie ustaie, tam kończy się wydział istot uporządkowanych, dla których inne służą ustawy a którego badanie niemniey iest zaymuiące iak i dociekania wydoskonaloney chemii, która z rozwiązania i zepsucia uporządkowanego ciała niższego rzędu, przygotowywa życie i żywność dla wyższego, a tak potrafi nieiako nawet z powietrza, wody i martwéy materyi z ciemnéy wyprowadzać istoty obdarzone nowém życiem i wdziękiem.

W fizyologii roślin, wstępowanie soków, tworzenie się liści, i natura wraz z sposobem działania organów powinowatych daie powód Prezydentowi do wezwania badaczów Natury do czynienia dalszych badań w tym względzie. Ziawienia które fiziologia żyiącym stworzeniom przedstawia, są ieszcze rozmaitsze, ciemnieysze, i należące do wyższego rzędu, a mówca okazuie w tym względzie nadzieię, że filozofowie ze szkół Grew i Hunter w swych usiłowaniach zapewne dóydą do bliższych wiadomości tych obydwóch gałęzi tey nauki, z których pierwsza z rolnictwem, a druga z sztuką leczenia w tak ścisłym zostaie związku.

Dawy oświadcza potym swe mocne przekonanie, że wzbudzony duch filozoficzny od Bakona i Newtona ożywiać będzie ciągle współczłonków towarzystwa; zwraca uwagę na rozbiorowe użycie które te wielkie wzory uczyniły przy badaniu skutków a którym winne są świetne postępy na drodze prawdy i twierdzi nieiako z pewną nadzieią, że ci którzy będą chcieli z szczęścia korzystać i rozpalić pochodnię do nowych odkryciów, nie użyią tego światła dla uludzenia, lecz dla oświecenia ieszcze ciemnych dotąd części wydziału naukowego.

Ma także mówca nadzieię że badacze Natury niewiele dadzą wartości samym zdaniom, w prawdzie przyiętym ale niedowiedzionym, że ie uważać będą raczéy za narzędzie potrzebne do wyprowadzenia umieiętnego gmachu i za właściwy iego materyał iako i ozdobę, i że nigdy niespuszczą z oka przystosowania praktycznego, niezapominaiąc przytym godności badań umieiętnych, których naywyższym iest celem siłę pierwiastku myślącego powiększyć i obręb iego przyiemności przez wystawienie szczytnych natury obrazów iako i wzmocnienie przekonania o mądrości, potędze i dobroci naydoskonalszego władcy Natury całey rozszerzyć.

Nakoniec mówca niezamilcza iż Towarzystwo ma prawo spodziewać się okazu dowodów gorliwości od tych współczłonków, które aż dotąd

czynnego udziału w pracach uczonych niemiały, wszystko zaś co czynne usiłowania dotąd uczyniły uważaią się iako zakład dalszych natężeń, a potym kończy świetnym obrazem stanu dzisieyszego Umieiętności którego zakończenie co do słowa tu umieszczamy.

« Poczytam się za szczęśliwego, te są iego « słowa, ieżeli się przyłożę do postępu w Na- « ukach i wydoskonaleniu w uczynionych iuż « odkryciach bądź to moiem doświadczeniem bądź « też moia radą, a lubo głosem wyboru Panów « Akademików wzniesiony iestem na dostoyność « ich naczelnika, gotów iednak iestem chętnie « walczyć iak prosty żołnierz w ich szeregach. « Panowie, natężmy wspólnie wszystkie nasze « siły aby uczynić nayświetnieysze podboie w « państwie naukowém a którychby korzyści roz- « ciągnęły się na ostatnie gałęzie uobyczaienia, « usiłuymy wspólnie abyśmy w chwili w którey « naród nasz osiągnął naywyższy stopień świet- « ności, niepozostali wstecz w dopięciu celów « naszych, i abyśmy potomności zostawili do- « wody naszey pracowitości, nakoniec byśmy « okazali żeśmy uczynili zadosyć oczekiwaniom « światłego wieku w którym żyiemy.

Géneral Jndex to the Gentlemans Magazine.— Jndex powszechny Magazynu czyli składu *Gentlemana*, począwszy od roku 1787, aż do roku 1818. inclusive; ze wstępem zawieraiącym historyą początku i postępu tego dziennika, iako też z niektóremi anegdotami nad życiem założyciela i iego współpracowników; przez *John Nichols*, w Londynie, 1821. 3. tomy in 8-vo.

Magazyn czyli skład *Gentlemana*, był naypierwszém periodyczném pismem wychodzącém w Anglii. Więcey niż przez lat dziewiędziesiąt istnienia, sława iego zawsze się utrzymywała. Była to myśl bardzo chwalebna i godna wieku XVII. ogłaszać wiadomości tyczące się Rzeczypospolitéy literackiéy, i donosić, co się w naukach ciekawszego przytrafić mogło. Myśl tę powziął pierwszy Pan Sallo, radzca duchowny w parlamencie Paryzkim; iego dziennik przyięty był z powszechném upodobaniem i znalazł niebawnie naśladowców w Niemczech i we Włoszech.

Pod czas kiedy *Bayle* i *Leclerc* osiedli w Niderlandach, pierwszy w Rotterdamie, drugi w Amszterdamie, niebyło ieszcze żadnego w tym kraiu dziennika literackiego. Zdziwili się uczeni ci mężowie, iż tam gdzie naywiększa panowała wolność druku, gdzie było tyle księgarni tyle bibliotek tak publicznych iako i prywatnych, na ziemi nareście na którey naywięcey zebrało się swiatłych ludzi, nie znalazł się nikt taki któryby temu rodzaiowi pisma chciał się poświęcić. *Leclerc* zaczął wydawać dziennik, który wychodził aż do roku 1727. za iego iako też *Bayla* staraniem; lecz ten ostatni, zatrudniony naywięcey drukowaniem swoiego biograficznego dykcyonarza, przestał po nieiakim czasie trudnić się literackim dziennikiem, i *Beauval* był iego następcą, wydaiąc pismo króre nosilo tytuł *Dzieła uczonych.* Późniey *Nowiny Rzeczypospolitéy literackiey*, przez Bernarda, otrzymały nieiaki skutek, nakoniec wychodził *Journal de Trevoux*, poświęcony religii i polityce, i wydawany przez zgromadzenie XX. Jezuitów.

Dopiero w roku 1731. Edward Cave zaczął wydawać w Anglii pismo peryodyczne, pod tytułem: *Magazynu czyli składu Gentlemana.* Zbiór ten nie zawierał z początku nic, oprócz nowin i ciekawych anegdotek wziętych po części z gazet publicznych. Cave przyłączył do niego w krótce czynności parlamentu, co było dosyć niebespiecznem przedsiewzięciem wten czas, albowiem ogłaszanie podobnych aktów zakazane naówczas od Jzb zostało. Dlugo nie mógł zatém wykonać zamiaru swoiego, lecz nareście odważył się i zaczął od wydrukowania mowy królewskiey mianéy w styczniu 1732. Ogłosił w Czerwcu tegoż roku, dwie protestacye Lordów, iako też podziękowanie od mówcy Jzby Niższéy Lordowi Gage, z d,-31. Maia 1732. tudzież odpowiedź tegoż Lorda. Parlament zostawszy odroczony do Lipca, Cave ośmielił się ogłosić akta i rosprawy posiedzeń iego, oznaczaiąc mowy rozmaitych członków przez początkowe litery ich nazwisk. W r: 1734. Doktór *Johnson* ofiarował mu pomoc

swoię pracowania około tego dziennika i podał mu myśl załączenia do planu wszystkich niewydanych a krótkich poezyi, różnych małych literackich rospraw po łacinie i po angielsku, uwag krytycznych nad autorami dawnemi i nowszemi, dzieł zapomnianych a godnych wspomnienia i t. p. Te wszystkie części wziął na siebie *Johnson*. Natenczas pan Cave postanowił ogłaszać nadgrody od 100. dukatów i różne złote medale rozdawał za naylepsze poemata napisane podług daney treści. Pomyślny skutek tego przedsięwzięcia obudził przeciwko niemu wiele zazdrości chociaż ze wszystkich, które zawiść utworzyla, ieden tylko *dziennik* tak zwany *Londyński* godzien był w równi z niém bydź umieszczony. Przeżył on kilka lat aż póki w roku 1735 nie przestał wychodzić.

Rosprawy parlamentu ciągle umieszczane były w *Gentlemanie* do roku 1738. w którym to czasie surowy zakaz Jzb skłonił wydawcę do zaniechania swoiego zamysłu. Lecz Cave wynalazł inny sposób; w Czerwcu 1738 ogłosił *dodatki na końcu sławney podróży* Guliwera *do Państwa* Liliputów, w których to dodatkach, pod tytułem *Rosprawy Senatu Liliputskiego* umieszczał istotnie czynności i mowy parlamentu z dołożeniem Jmion każdego członka przerobionych tylko w sposobie anagrammu. Doktór *Johnson* podiął się ieszcze i tey pracy.

Po śmierci założyciela, *Gentleman* wychodził za staraniem Davida Henri, który poiął za żonę siostrę pana Cave. W roku 1788. Pan Nichols, któremu iesteśmy winni przedmowę do Jndexu który ogłaszamy, przyłożył się wiele do dalszego pomyślnego ciągu tego dziennika i był długo iego redaktorem. Zbiór ten iest bardzo ciekawy dla wszystkich, którzy lubią uważać postępy nauk i literatury w tak długim przeciągu czasu. Jndex składa się z cztérech głównych części; pierwsza zawiéra wyiątki z pism, memoryały, druga obeymuie poezyą, trzecia wiadomości i nazwiska osób, czwarta sztychy.

Historia de la dominacion de los Arabes in Espana. Historya panowania Arabów w Hiszpanii, wzięta z manuskryptów i pamiętników Arabskich, przez Don Józefa Antoniego Condé w Madrycie, 1820. 1. tom in 4-to o 660. kartach.

P. Condé, sławny akademik, który w roku przeszłym z tego świata zeszedł, zadał sobie wiele pracy w wyszukiwaniu różnych zrzódeł będących w bibliotece Eskurialskiéy iako też innych bibliotekach obfituiących w manuskrypta Arabskie; starania iego nie były bezużyteczne, wyczerpnął bowiem mnóstwo ciekawych szczegółów, wyiaśniaiących politykę Mocarzy Sarraceńskich, tudzież formę ich Rządu, ich sztuki woienney, ich wewnętrznego urządzenia, skarbu, policyi, oświecenia publicznego, obyczaiów, zwyczaiów, literatury, życia ich wielkich ludzi i t.p. Autor podzielił pracę swoię na cztéry części; pierwsza która służy za wstęp całemu dziełu, wystawia razem obraz ludu arabskiego w czasie pierwszego do Afryki wtargnienia, Autor przystępuie potém do innych napadów Arabskich na Afrykę, przechodzi panowanie Omirów, ich politykę i zachowanie się z mieszkańcami rodowitemi Hiszpanii, woyny domowe które rozłączyły Omirów, i wypadki za któremi poszło poddanie się Hiszpanii Arabskiéy pod władzę Kalifów Damaszku; nakoniec wystawia obraz zwycięstw i charakteru pierwszych Monarchów Arabskich na ziemi Hiszpańskiéy. Druga Część tego dzieła poczyna się od monarchii Arabów niepodległey Kalifom. Zdarzenie to było skutkiem, iak mówi Autor, ducha publicznego który się oświadczył za *Beni-Omegą*. P. Condé opisuie historyą Xiążąt tey Dynastyi, iako też ich zdobycia w Hiszpanii i w Afryce. Kończy wystawieniem obrazu rządu, literatury, sztuk pięknych i umieiętności u Maurów z owey epoki, która się rozciąga aż do roku 1,030. to iest do czasu woyny domowey. Na tém się też kończy tom pierwszy. Dwa inne tomy, które są ieszcze pod prassą, zawiérać będą trzecią i czwartą część historyi. Należałoby, ażeby iaki uczony, biegły w literaturze Arabskiey, dołożył do edycyi wytłómaczenie niektórych wyrazów Arabskich, geografią

porównawczą i kartę Hiszpanii arabskiey, ktoremi przedmiotami autor zatrudnić się nie mógł, będąc na zbyt wcześnie wydarty naukom.

Las Poesias de Horacio e t.c. Tłómaczenie dzieł Horacyusza, wierszem Hiszpańskim przez Xawerego de Burgos z notami krytycznemi: w Madrycie 1821. u Soio. 2 tomy in 8-vo.

Miano iuż w Hiszpanii tłómaczonego Horacyusza prozą, i wierszem niektórych dzieł iego wyiątki. Pan Burgos przełożył wszystkie dzieła Horacyusza. Autor znany iest ze swoich talentów, i posiada wiele wiadomości literackich. Jest redaktorem dziennika *La Miscellanea*, bez sprzeczki naylepszego ze wszystkich, które wychodzą w Madrycie w iezyku kastyllańskim. Tygodnik, pod tytułem *Cenzor*, pierwsze krytyczne pismo w Hiszpanii, położył uwagi nad tłómaczeniem pana Burgos, i chociaż wytyka w niem niektóre niedokładności, chwali iednak w ogólności całą pracę.

Principes de jurisprudence française. Zasady prawodawstwa francuzkiego maiące służyć za ułatwienie w poznaniu gruntownem kodexu cywilnego, przez pana *Boulage* adwokata przy sądzie królewskim i professora kodexu cywilnego w wydziale prawa Akademii Paryzkiéy. w Paryżu, 1820. Dwa tomy in 8-vo u *Delestra Boulage.*

Dzieło to zamyka w sobie zbiór nauk dawanych przez P. Boulage z katedry wydziału prawnego w akademii Paryzkiéy. Autor, porwany zawczesnym zgonem w śród zawodu swoiego, nie mógł uzupełnić pracy którą sobie zamierzył; dwie tylko pierwsze księgi kodexu cywilnego zostały przez niego rozebrane. Nie wiemy czyli będą ogłoszone materyały do dalszéy pracy które zapewne znaydować się muszą w papiérach P. *Boulage.* Mieliśmy iuż, pod tytułem *zasad do prawodawstwa cywilnego francuzkiego* bardzo dobre dzieło P. Prevôt de la Jannés; lecz to stosuie się tylko do dawnych praw francuckich. Nie mieszcząc dzieła pana Boulage na równi z dziełmi *Toulliera*, *Prudhona* można iednak utrzymywać że czytanie iego wielce użytecznėm stać się może dla młodzieży. Przedrukowana iest także, na czele pierwszego tomu, *Historya prawa francuzkiego* przez xiędza *Fleury.*

DONIESIENIA KSIĘGARSKIE.